

ТОК ЯШИЛ ҚАЛАМЧАЛАРИДАН ИССИҚХОНАЛАРДА КЎЧАТ ЕТИШТИРИШ

Анварбекова Чарос Анварбек қизи
Нормамова Шохсанам Жахонгир қизи
Турсункулов Анвар Абдурахмон ўғли
Тошкент давлат аграр университети

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7442980>

Аннотация. Эрта баҳорда яшил қаламчаларни экиш. Ток кўчатларини жадал етиштириши. Иссиқхоналарда ток кўчатларини етиштириши. Қаламчаларнинг ривожланишини жадаллаштириши.

Калим сўзлар: ток, кўпайтириши, парвариш қилиши, иссиқхона, яшил

ВЫРАЩИВАНИЕ РАССАДЫ ИЗ ЗЕЛЕННЫХ ЧЕРЕНКОВ В ТЕПЛИЦАХ

Аннотация. Высаживайте зеленые черенки ранней весной. Быстрый рост рассады. Выращивание саженцев винограда в теплицах. Ускорить развитие черенков.

Ключевые слова: ток, размножение, выращивание, теплица, зелень.

GROWING SEEDLINGS FROM GREEN CUTTINGS IN GREENHOUSES

Abstract. Plant green cuttings in early spring. Rapid seedling growth. Growing grape seedlings in greenhouses. Accelerate the development of cuttings.

Keywords: current, reproduction, cultivation, greenhouse, greenery.

Кириш

Ток кўчатларини жадал етиштириш усулларида бири. Узумнинг сархил навлари кўчатларини тез, арзон ва кўпроқ етиштиришда 1-2 кўзли яшил қаламчалардан фойдаланилади. Улар юқорида айтилган иссиқхоналарда етиштирилади. Бунинг учун ёш яшил новдалар май ойида ток гуллагунга қадар таёрланади. 25-30 кундан сўнг иккинчи марта тайёрланиши ҳам мумкин. Қаламчаларни эрталаб соат 5-6 дан 10 гача тайёрлаган маъқул. Қаламча олиш ва уларни экишгача бўлган давр бир суткадан ошмаслиги лозим. Қаламчаларни вақтинчалик сақлаш учун ҳарорати 3-5⁰С, ҳаво намлиги 85-90 % бўлган совиткичлардан фойдаланилади.

Қаламча олинадиган новданинг айрим барглари ва учки қисми олиб ташланади. Қаламчалар новданинг ўрта қисмидан, асосан икки кўзли қилиб олинади, барглари ярмигача қисқартирилади. Бунда қаламчаларнинг пастки қисми бўғимидан 0,5-1 см. пастдан, усти қисми 0,5 см. юқорисидан кесилади. Қаламчаларни бир кўзли қилиб тайёрлаш ҳам мумкин. Бунда юқориги кесик кўздан 0,5 см. юқори, пасткиси эса бўғим оралиғи узунлигида олиниши мумкин

Илдиз яхши ривожланиши учун қаламчалар ўстирувчи моддалар, масалан, индолилсирка кислотасининг эритмаси (50мг/л) билан ишланади. Эритманинг ҳарорати 20-25⁰С дан ошмаслиги лозим. Эритмадаги қаламчалар 8-10 соатдан сўнг олиниб чайилади ва илдиз олдириш учун усти полиэтилен плёнка билан ёпилган иссиқхона (туман қурилмасига) экилади. Қаламчалар экиладиган жойнинг 17-20 см қатлами тенг миқдорда солинган чириган майда гўн ва кум аралашмасидан, устки 5 см. ли қатлами эса йирик қумдан иборат бўлиши лозим. Қаламчалар қатор оралиғини 20-25 см., қатор бўйлаб 8-10 см. ва чуқурлигини 2-3 см. қилиб экилади.

Иссиқхонадаги ҳаво ҳарорати қаламчалар илдиз олгунга қадар ўртача 20-25⁰С, намлиги 85-90% бўлиши лозим. Субстрат ҳарорати 25-28⁰С атрофида ушланади.

Қаламчаларда 6-8 кунда илдиз, 20-25 кунда новдалар ривожлана бошлайди. Қаламчаларнинг ривожланишини жадаллаштириш мақсадида, улар экилганидан кейин бир ой ўтгач минерал ўғитлар билан озиклантирилади. Бунда субстратнинг ҳар бир метр ҳисобига аммиакли селитра (8 г.), донадор суперфосфат (15 г.), калили ўғит (5-7 г.) солинади. 15-20 кундан кейин иккинчи марта озик-лантирилиб, бунда аммиакли селитрадан 20-25 г. калили ўғитдан 10-15 г. берилади.

Ўсув даврида иккитагача новда қолдирилади. Август ойида иссиқхона устидаги плёнкалар олиб ташланади, субстрат намлиги 60-70% гача камайтиради. Бу кўчатларнинг чиникишига ёрдам беради. Кўчатлар октябрнинг иккинчи ярмида қазиб олинади ва сараланади. Яшил қаламчалар яхши ривожланган кўшимча (ён) илдизлар ҳосил қилиш хусусиятига эга. Ўсув даврида қаламчаларда яхши ривожланган илдиз тизимидан ташқари, 50-60 см. узунликдаги новдалар ҳам шаклланади. Эртароқ экилган яшил қаламчалардан кузга бориб экишга яроқли кўчатлар етишади. Июнь ойида экилган яшил қаламчалардан ўсиб чиққан новдалар керакли узунликда пишиб етмаслиги туфайли, уларнинг усти қишга похол билан беркитиб қўйилади. Баҳорда похол олиниб, ҳар бир ўсимлик-даги икки новда 2-3 кўз қолдириб кесилади, парвариш қи-линиб, кузда тўлақонли кўчат олинади.

Эрта баҳорда яшил қаламчаларни экиш мақсадида иситиладиган иссиқхоналарда энг керакли навлардан иборат она ток тупларини экиб ўстириш ва улардан яшил қаламчалар тайёрлаш мумкин. Она туплар 80 x 50-60 см. схемада экилади.

Сўнги йилларда ток кўчатларини гидропоника шароитида етиштириш технологияси ҳам ишлаб чиқилган (В.Г.Николенко, А.С.Субботович, Л.М.Малтабар ва ҳ.к.).

Бу усулда ер майдонига бўлган талаб кескин қисқаради. 1 м² майдонга 1000 тагача қаламча экиш мумкин, сувга бўлган талаб 10 марта қисқаради ва ҳ.к. Энг муҳими, субстрат ҳарорати, ишқорлилиги (рН), сув, ҳаво ва озиклантириш режимларини қийналмай тартибга солиш, кўчатни эса йил бўйи етиштириш мумкин. Асосий субстрат гранит тошининг майдалангани ва кварцли қумдан иборат. Қаламчалар январ ойида 10x 10 x 7-10 см. схемада экилади. Вақт-вақти билан озиклантирилади, суғорилади. Айниқса, қиш ойларида суткасига 6-7 соат сунъий ёруғлик бериб турилади. Ўзбекистон шароитида бу усул ҳозирча қўлланилмайди.

Очиқ ва катта майдонларда қаламчалардан ток кўчатларини етиштириш ҳар доим ҳам кутилган натижани беравермайди. Айниқса кўчатзор учун қулай жой танлаш, алмашлаб экиш тизимини жорий қилиш, қаламчаларнинг тез илдиз олиши ва яхши ўсиб ривожланиши учун қулай шароит яратиш анча қийинчиликлар билан боғлиқ.

Кейинги йилларда Россия, Украина, Молдова, Ўзбекистон, Қозоғистон каби мамлакатларда ток кўчатларини жадал усулда иссиқхоналарда етиштиришга алоҳида эътибор берилмоқда. Мазкур мамлакатларнинг бир қатор илмий ҳамда ўқув муассасаларида ток кўчатларини жадал усулларда етиштиришнинг илмий ва амалий усуллари ишлаб чиқилган ва улар ишлаб чиқаришга жорий қилинган. Иссиқхоналар бир йиллик пишган новдалардан тайёрланган ҳамда яшил қаламчаларидан яхши ривожланган ток кўчатларини етиштириш имконини беради. Бу йўл билан, айниқса қиш ойларида ишчи кучидан, ер ва сувдан унумли ва тежамли фойдаланишга, майдон бирлиги ҳисобига, шунингдек, қаламчаларни қисқа ораликда экиш билан майдон бирлиги ҳисобига 3-4 марта

кўп кўчат етиштиришга имкон яратилади. Иссиқхоналар доимий ҳамда кўчма бўлиб, улар ойна билан қопланган ва полиэтилен плёнкалари билан ёпилган бўлиши мумкин. Ток кўчатларини етиштиришда махсус қурилмалар билан жиҳозланган, шунингдек, сабзаёт экинлари етиштириладиган иссиқхоналардан ҳам фойдаланиш мумкин.

Иссиқхоналарда ток кўчатларини етиштиришда иссиқхона тупроғининг физик хусусиятлари, унумдорлиги катта аҳамиятга эга. Бунда 2:1:1 нисбатда тайёрланган чириган гўнг кукуни, донатор тупроқ ҳамда қумдан иборат сунъий субстрат яхши натижа беради.

Субстрат 35-40 см. қалинликда (бироз кўп ёки кам бўлиши ҳам мумкин) тайёрлангани маъқул. Қаламчалар 15-18 см. чуқурликда тасмасимон усулда экилади. Тасмалар оралиғи 80 см. тасмалардаги қаторлар оралиғи 20-25 см. қаламчалар қатор бўйлаб 5 см. ораликда экилади. Бунда 1 га иссиқхонага 350 минг тагача қаламча экиш мумкин. Экишдан олдин субстрат намга тўйдирилади. Бунда энг сифатли қаламчалар очик майдондагига нисбатан деярли 1 ой олдин экилади.

Қаламчалар экилгач, 18-20 кун давомида субстрат намлиги 85-90% даражада сақлаб турилиши лозим. Ҳаво намлиги сув заррачаларидан иборат туман ҳосил қилиш мосламалари орқали 85-90% даражада ушлаб турилиши керак. Экишдан бир ой ўтгач қаламчалар ҳар 10 кунда, август-сентябрда ҳар 15-20 кунда суғорилади. Ўсув даври (июн, июл, август)да соф ҳолда азот, фосфор, калий билан озиклантирилади (25-30 кг/га ҳисобидан). Учинчи озиклантиришда азот солинмайди. Қаламчалар экилиб 1,5-2 ой ўтгач иссиқхона устидаги полиэтилен плёнка олиб қўйилади. Ривожланаётган кўчатлар тупроғи бегона ўтлардан ҳоли, юмшоқ ҳолда сақланади, бачки новдалар олинади, замбуруғ касалликларга қарши курашилади. Кўчатлар октябр охири ноябр ўрталарида қазиб олинади, сараланади, экиш учун сақланади. 1 гектар иссиқхонадан 220-300 минг сифатли кўчат олиш мумкин. Бу очик майдондаги кўчатзорлардан олинадиган кўчатлардан 4-5 марта кўп. Иссиқхона қурилиши учун кетган харажатлар 1-2 йилда тўлиқ қопланиши мумкин.

REFERENCES

1. Джавакянц Ю.М, Горбач В.И. Виноград Узбекистана. Ташкент – 2001. – с. 69-149.
2. Мирзаев М.М и др. Агроуказания по садоводству и виноградарству для Узбекистана. Ташкент – 1967. с. 21-70.
3. Ш.ТЕМУРОВ“УЗУМЧИЛИК”Тошкент – 2002.
4. Туркия Республикаси Озиқ-овқат қишлоқ хўжалиги вазирлиги ҳамда “Denizbank” ҳамкорлигида тайёрланган “100 та китобдан” иборат тўплами.
5. www.Агро олам.уз